KLEINE TEXTE FÜR THEOLOGISCHE VORLESUNGEN UND ÜBUNGEN

HERAUSGEGEBEN VON HANS LIETZMANN

11



# APOCRYPHA

## III

## AGRAPHA, NEUE OXYRHYNCHUSLOGIA

HERAUSGEGEBEN

VON

LIC. DR. ERICH KLOSTERMANN
PRIVATDOCENTEN IN KIEL

PREIS 0.40 M.

BONN
A. MARCUS UND E. WEBER'S VERLAG
1904

KLEINE TEXTE FÜR THEOLOGISCHE VORLESUNGEN
UND ÜBUNGEN
HERAUSGEGEBEN VON HANS LIETZMANN

11



# APOCRYPHA

## III

## AGRAPHA, NEUE OXYRHYNCHUSLOGIA

HERAUSGEGEBEN

VON

LIC. DR. ERICH KLOSTERMANN
PRIVATDOCENTEN IN KIEL

PREIS 0.40 M.

BONN
A. MARCUS UND E. WEBER'S VERLAG
1904

Die Agrapha hat zuletzt und am vollständigsten gesammelt ARESCH TU V 4 1889 (Re), der 74 Logia und 103 Apocrypha zählt. Eine gesunde kritik an diesem werk übte JHROPES TU XIV 2 1896 (Ro), der im ganzen 154 Agrapha untersucht. Im anschluss an ihn habe ich im folgenden zusammengestellt 1) 44 eigentliche Agrapha, 2) 44 wichtigere aussprüche, die irrtümlich als herrenworte angesehen worden sind[1]; über die weitere gliederung vgl. ROPES. Auf das schon in Apocrypha I u. II beigebrachte material ist dabei von mir nur verwiesen; an einigen stellen, an denen ich ROPES nicht beipflichte, sind anmerkungen hinzugefügt.

Die neuen Oxyrhynchuslogia sind bisher nicht zweifelsfrei hergestellt. vgl. The Oxyrhynchus papyri ed. BPGRENFELL and ASHUNT IV 1904 (G-H), und dazu HBSWETE in The Expository Times XV 11 (Sw) und ADEISSMANN in der Beilage der »Allgemeinen Zeitung« vom 18 juli 1904 (De). AHILGENFELDS rekonstruktion ZwTh 1904 beruht auf einer falsch berechneten zeilenlänge: aus frgm. 1 z. 4, frgm. 4 z. 5, frgm. 5 z. 3—5 (auch frgm. 2 z. 3—4) ergibt sich mit sicherheit eine zeilenlänge von ca. 30 buchstaben.

---

[1] zu spät sehe ich, dass n. 55 versehentlich unter Agrapha II st. I gestellt ist.

# AGRAPHA

## I

1 (Re L 39; Ro 142). a) Justin. Dial. 47: *διὸ καὶ ὁ ἡμέτερος κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν·* ἐν οἷς ἂν ὑμᾶς καταλάβω, ἐν τούτοις καὶ κρινῶ. b) Clem. Alex. quis diues § 40: ἐφ' οἷς γὰρ ἂν εὕρω ὑμᾶς, *φησίν*, ἐπὶ τούτοις καὶ κρινῶ. c) Vita S. Antonii 15: *scientes quod aequus ille retributor,* in quo quemque inuenerit, in eo sit iudicaturus, *quod prophetica uoce per Ezechielem testatur.*

2 (Re A 7; Ro 147). vgl. Hebraeerev. frgm. 22 Apocrypha II s. 7.

3 (Re A 8; Ro 148). vgl. Hebraeerev. frgm. 23 Apocrypha II s. 7.

4 (Re L 41; Ro 143). a) Clem. Alex. Strom. I 24 158: αἰτεῖσθε, *γάρ φησι*, τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ ὑμῖν προστεθήσεται. b) Orig. de orat. 14 1 (vgl. 2 2 u. ö.): *κατανοήσωμεν τὸ* αἰτεῖτε τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ ὑμῖν προστεθήσεται, καὶ αἰτεῖτε τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια ὑμῖν προστεθήσεται.

5 (Re A 10; Ro 149). II Clem. 5 2–4: *λέγει γὰρ ὁ κύριος· ἔσεσθε ὡς ἄρνια ἐν μέσῳ λύκων (Mt. 10, 16 Lc. 10, 3). ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος αὐτῷ λέγει· ἐὰν οὖν διασπαράξωσιν οἱ λύκοι τὰ ἀρνία; εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ·* μὴ φοβείσθωσαν τὰ ἀρνία τοὺς λύκους μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτά· *καὶ ὑμεῖς μὴ φοβεῖσθε τοὺς ἀποκτέννοντας ὑμᾶς καὶ μηδὲν ὑμῖν δυναμένους ποιεῖν, ἀλλὰ φοβεῖσθε τὸν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ὑμᾶς ἔχοντα ἐξουσίαν ψυχῆς καὶ σώματος, τοῦ βαλεῖν εἰς γέενναν πυρός.* (*Mt. 10, 28 Lc. 12, 4 f.*)

9 *in einem propheten steht die stelle auch nach Johannes Climacus, Elias Cretensis u. a.* 15 f. *als herrnwort citiert von Euseb. Caes. in Ps. 16, 2 (ὁ σωτὴρ ἐδίδασκεν λέγων).*

**6** (Re A 17; Ro 150). vgl. Hebraeerev. frgm. 11 Apocrypha II s. 5.

**7** (Re A $21^{b}$; Ro 151). vgl. Hebraeerev. frgm. 24 Apocrypha II s. 7.

**8** (Ro 154). I Thess. 4, 15—17: *τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας·* ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ, καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα· *καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα.*

**9** (Re L 74; Ro 145). Apoc. 16, 15: ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης· μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ καὶ βλέπωσιν τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.

**10** (Ro 153). Cod. Cantabr. (D) ad Mt. 20, 28: ὑμεῖς δὲ ζητεῖτε ἐκ μικροῦ αὐξῆσαι καὶ ἐκ μείζονος ἔλαττον εἶναι. εἰσερχόμενοι δὲ καὶ παρακληθέντες δειπνῆσαι, μὴ ἀνακλίνεσθε εἰς τοὺς ἐξέχοντας τόπους, μήποτε ἐνδοξότερός σου ἐπέλθῃ καὶ προσελθὼν ὁ δειπνοκλήτωρ εἴπῃ σοι· ἔτι κάτω χώρει, καὶ καταισχυνθήσῃ. ἐὰν δὲ ἀναπέσῃς εἰς τὸν ἥττονα τόπον καὶ ἐπέλθῃ σου ἥττων, ἐρεῖ σοι ὁ δειπνοκλήτωρ· σύναγε ἔτι ἄνω, καὶ ἔσται σοι τοῦτο χρήσιμον.

**11** (Ro 146). vgl. Hebraeerev. frgm. 21 Apocrypha II s. 7.

**12** (Re L 43; Ro 144). a) Clem. Alex. Strom. I 28 177: *εἰκότως ἄρα καὶ ἡ γραφὴ τοιούτους τινὰς ἡμᾶς διαλεκτικοὺς οὕτως ἐθέλουσα γενέσθαι παραινεῖ·* γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται, *τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες.* b) Apelles ap. Epiph. Haer. 44 2: *οὕτως γάρ, φησίν, ἔφη ἐν τῷ εὐαγγελίῳ·* γίνεσθε δόκιμοι τραπεζῖται. c) Orig. in

z. 5—7. 12f. *zum citat gehörig?* 14ff. *ebenso eine ganze reihe von weiteren zeugen.*

Joh. tom. 19 2: . . . *τηρούντων τὴν ἐντολὴν Ἰησοῦ λέγουσαν·* γίνεσθε δόκιμοι τραπεζῖται, *καὶ τὴν Παύλου διδαχὴν φάσκοντος (folgt I Thess. 5, 21 f.).*

**13** (Re L 12; Ro 141). Act. 20, 35: *μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτε αὐτὸς εἶπεν·* μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν.

**14** (Ro 152). Talmud, Tractat ʿAboda Zara f. $16^b$ $17^a$: *die rabbinen haben folgendes überliefert: . . . . . Elieser entgegnete: . . . . . ich ging einst auf der oberen strasse von Sepphoris; da traf ich einen von den jüngern des Nazareners Jesus, namens Jakob von Kephar Sekhanja, der zu mir sagte: in eurem gesetz steht (Deut. 23, 19): du sollst keinen hurenlohn in das haus deines gottes bringen; darf man aus solchen sachen einen abtritt für den hohenpriester machen lassen? ich wusste ihm darauf nicht zu antworten. da sprach er zu mir: also lehrte mich Jesus von Nazareth:* sie hat's gesammelt vom hurenlohn und zu hurenlohn soll's wieder werden (Micha 1, 7); von unrat ist's gekommen, zum orte des unrats soll's gehen.

---

**15** (Re A 2; Ro 133). vgl. Hebraeerev. frgm. 3 Apocrypha II s. 3 f.

**16** (Re L 8; Ro 129). Clem. Alex. Exc. ex Theod. § 2: *οἱ δ' ἀπὸ Οὐαλεντίνου φασὶ . . . διὰ τοῦτο λέγει ὁ σωτήρ·* σῴζου σὺ καὶ ἡ ψυχή σου.

**17** (Re L 26; Ro 131). a) Tertull. de bapt. 20: *uigilate et orate, inquit, ne incidatis in tentationem (Mc. 14, 38 par.). et ideo credo tentati sunt, quoniam obdormierunt, ut adprehensum dominum destituerint, et qui cum eo perstiterit et gladio sit usus, ter etiam negauerit (Mc. 14, 47–50. 68–72 par.). nam et praecesserat dictum:* neminem intentatum regna coelestia consecuturum. b) Didasc. 2 8: *λέγει γὰρ ἡ γραφή·* ἀνὴρ ἀδόκιμος ἀπείραστος.

**18** (Re L 5; Ro 128). a) Orig. in Jer. hom. lat. 3 3: *legi alicubi quasi saluatore dicente (et quaero, siue quis personam figurauit saluatoris, siue in memoriam adduxit,*

*an uerum sit hoc quod dictum est): ait autem ibi saluator:* qui iuxta me est, iuxta ignem est; qui longe est a me, longe est a regno. b) Didym. in Ps. 88, 8: *διό φησιν ὁ σωτήρ·* ὁ ἐγγύς μου ἐγγὺς τοῦ πυρός· ὁ δὲ μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ μακρὰν ἀπὸ τῆς βασιλείας.

**19** (Re L 15; Ro 130). Apostol. Kirchenordn. 26: *προέλεγε γὰρ ἡμῖν, ὅτε ἐδίδασκεν ὅτι* τὸ ἀσθενὲς διὰ τοῦ ἰσχυροῦ σωθήσεται.

**20** (Re L 27; Ro 132). Cod. Cantabr. (D) ad Lc. 6, 4: *τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ·* ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου.

**21** (Re A 11; Ro 134). vgl. Hebraeerev. frgm. 25 Apocrypha II s. 8 u. unten.

**22** (Re L 30 A 16; Ro 135). vgl. Aegypterev. frgm. 1—3 Apocrypha II s. 12f.

---

**23** (Re L 17; Ro 87). Clem. Alex. Strom. V 10 63: *λέγει γὰρ ὁ προφήτης· παραβολὴν κυρίου τίς νοήσει εἰ μὴ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων καὶ ἀγαπῶν τὸν κύριον αὐτοῦ; ἐπεὶ ὀλίγων ἐστὶ ταῦτα χωρῆσαι. οὐ γὰρ φθονῶν, φησί, παρήγγειλεν ὁ κύριος ἔν τινι εὐαγγελίῳ·* μυστήριον ἐμὸν ἐμοὶ καὶ τοῖς υἱοῖς τοῦ οἴκου μου.

**24** (Re L 51; Ro 91). Justin. Apol. I 15: *οὐ γὰρ τοὺς δικαίους οὐδὲ τοὺς σώφρονας εἰς μετάνοιαν ἐκάλεσεν ὁ Χριστός, ἀλλὰ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἀκολάστους καὶ ἀδίκους. εἶπε δὲ οὕτως· οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν (Mc. 2, 17 par.).* θέλει γὰρ ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος τὴν μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἢ τὴν κόλασιν αὐτοῦ.

1 ibi *mss.* ipsi *edd.* 18ff. *vgl. Hom. Clem. 19 20 u. s. w.* 20 ἐπεὶ *Sylburg* ἐπὶ *L* 22 τὰ μυστήρια *oder* τὸ μυστήριον *die meisten anderen autoren, die dieses wort citieren* 24ff. *offenbar aber begründet z. 28ff. nicht z. 27f. sondern z. 24—26. l. also z. 26ff. ἀδίκους. (εἶπε δὲ οὕτως· οὐκ ... μετάνοιαν.) θέλει γὰρ κτλ.*

**25** (Re A 95; Ro 110). a) Iren. V 33 3f.: *quemadmodum presbyteri meminerunt qui Ioannem discipulum domini uiderunt, audisse se ab eo, quemadmodum de temporibus illis docebat dominus et dicebat:* uenient dies in quibus uineae nascentur singulae decem millia palmitum habentes, et in uno palmite dena millia brachiorum, et in uno brachio dena millia flagellorum, et in unoquoque flagello dena millia botruum, et in unoquoque botro dena millia acinorum, et unumquodque acinum expressum dabit uigintiquinque metretas uini. et cum eorum apprehenderit aliquis sanctorum botrum, alius clamabit: botrus ego melior sum, me sume, per me dominum benedic. similiter et granum tritici decem millia spicarum generaturum, et unamquemque spicam habituram decem millia granorum, et unumquodque granum quinque bilibres similae clarae mundae: et reliqua autem poma et semina et herbam secundum congruentiam iis consequentem: et omnia animalia iis cibis utentia, quae a terra accipiuntur, pacifica et consentanea inuicem fieri, subiecta hominibus cum omni subiectione. *Haec autem et Papias, Ioannis auditor, Polycarpi autem contubernalis, uetus homo, per scripturam testimonium perhibet in quarto librorum suorum: sunt enim illi quinque libri conscripti. et adiecit dicens:* haec autem credibilia sunt credentibus. *et Iuda, inquit, proditore non credente et interrogante: quomodo ergo tales geniturae a domino perficientur? dixisse dominum:* uidebunt qui uenient in illa. b) Hippol. in Dan. comm. 4 60: *τοῦ οὖν κυρίου διηγουμένου τοῖς μαθηταῖς περὶ τῆς μελλούσης τῶν ἁγίων βασιλείας ὡς εἴη ἔνδοξος καὶ θαυμαστή, καταπλαγεὶς ὁ Ἰούδας ἐπὶ τοῖς*

5 dena *al.* 7 uno brachio (palmitis?)] uno uero palmite *edd.* 20 ff. *vgl. den griechischen text bei Euseb. h. e. 3 39:* ταῦτα δὲ καὶ Παπίας ὁ Ἰωάννου μὲν ἀκουστὴς Πολυκάρπου δὲ ἑταῖρος γεγονώς, ἀρχαῖος ἀνήρ, ἐγγράφως ἐπιμαρτυρεῖ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἑαυτοῦ βιβλίων· ἔστιν γὰρ αὐτῷ πέντε βιβλία συντεταγμένα 24 *worte des Papias?*

*λεγομένοις ἔφη· καὶ τίς ἄρα ὄψεται ταῦτα; ὁ δὲ κύριος ἔφη·* ταῦτα ὄψονται οἱ ἄξιοι γενόμενοι.

**26** (Re A 14; Ro 93). vgl. Hebraeerev. frgm. 5 Apocrypha II s. 4.

**27** (Re A 6; Ro 92). vgl. Ebionitenev. frgm. 5 Apocrypha II s. 10.

**28** (Re L 3; Ro 85). Epiph. Haer. 80 5: *ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ (Mt. 10, 10) καί·* ἀρκετὸν τῷ ἐργαζομένῳ ἡ τροφὴ αὐτοῦ.

**29** (Re A 15; Ro 94). vgl. Thomasev. frgm. Apocrypha II s. 13.

**30** (Re A 30; Ro 98[a]). vgl. Hebraeerev. frgm. 10 Apocrypha II s. 5.

**31** (Re A 53; Ro 107). Clem. Alex. Strom. III 15 97: *πάλιν ὁ κύριός φησιν·* ὁ γήμας μὴ ἐκβαλλέτω καὶ ὁ μὴ γαμήσας μὴ γαμείτω· ὁ κατὰ πρόθεσιν εὐνουχίας ὁμολογήσας μὴ γῆμαι ἄγαμος διαμενέτω.

**32** (Re L 21; Ro 88). a) Justin. Dial. 35: *εἶπε γάρ· πολλοὶ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἔξωθεν ἐνδεδυμένοι δέρματα προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες (Mt. 7, 15)· καί·* ἔσονται σχίσματα καὶ αἱρέσεις. b) Didasc. 6 5: *ὡς καὶ ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἔφη ὅτι* ἔσονται αἱρέσεις καὶ σχίσματα.

**33** (Re A 18; Ro 95). vgl. Hebraeerev. frgm. 14 Apocrypha II s. 6.

**34** (Re A 33; Ro 99). vgl. Ebionitenev. frgm. 6 Apocrypha II s. 10.

**35** (Re A 21[c]; Ro 96). vgl. Kerygma Petri frgm. 3 Apocrypha I s. 15.

**36** (Re A 50; Ro 105). vgl. Hebraeerev. frgm. 19 Apocrypha II s. 6.

**37** (Re L 36[b]; Ro 90). Pseudocypr. de duobus montibus 13: *ipso nos instruente et monente (sc. domino) in epistula Iohannis discipuli sui ad populum:* ita me in

2 ἄξιοι] ἅγιοι *cod. A* γινόμενοι *cod. B* 23 *übrigens scheint das fragment nicht Eusebius' theophanie anzugehören* 33 ad populum] ad paulum *al.*, *om. al.*

uobis uidete, quomodo quis uestrum se uidet in aquam aut in speculum.

38 (Re A 44; Ro 100). a) Acta Philippi 34: *εἶπεν γάρ μοι ὁ κύριος·* ἐὰν μὴ ποιήσητε ὑμῶν τὰ κάτω εἰς τὰ ἄνω καὶ τὰ ἀριστερὰ εἰς τὰ δεξιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν μου. b) Pseudolinus Martyr. Petri s. 17 (ed. Lipsius-Bonnet): *dominus in mysterio dixerat:* si non feceritis dexteram sicut sinistram et sinistram sicut dexteram et quae sursum sunt sicut deorsum et quae ante sicut quae retro, non cognoscetis regnum dei.

39 (Re A 51; Ro 106). vgl. Kerygma Petri frgm. 3 Apocrypha I s. 15.

40 (Re A 56; Ro 108). vgl. Philippusev. frgm. Apocrypha II s. 15.

41 (Re A 99; Ro 111). Philippi Descr. terrae sanctae s. 37 ed. Neumann: *Est etiam ibi alius locus, qui dicitur medium mundi, ubi dominus posuit digitum suum dicens:* hic est medium mundi.

42 (Ro 117). Talmud, Tractat Schabbath $116^{ab}$: . . . . . *Der philosoph sprach: seit dem tage, wo ihr aus eurem lande vertrieben seid, ist das gesetz Mosis aufgehoben und das evangelium gegeben, in welchem es heisst:* sohn und tochter sollen zusammen erben. *am nächsten tage . . . . . sagte der philosoph zu ihnen: ich habe den schluss des evangeliums nachgesehen; da heisst es:* ich, evangelium, bin nicht gekommen wegzuthun vom gesetz Mosis, sondern hinzuzufügen zum gesetz Mosis bin ich gekommen. geschrieben steht im gesetz Mosis: wo ein sohn ist, soll die tochter nicht erben.

43 (Ro 119). Ὅρος κανονικὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων 3

3 ff. *vgl. Hebraeerev. frgm. 25 Apocrypha II s. 8* 11 *vgl. Apollonius ap. Eus. h. e. 5 18 14: ἔτι δὲ ὡς ἐκ παραδόσεως τὸν σωτῆρά φησιν προστεταχέναι τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις* ἐπὶ δώδεκα ἔτεσιν μὴ χωρισθῆναι τῆς Ἱερουσαλήμ. 15 ff. *»seit dem letzten viertel des 13 jahrhunderts häufig« auftretende sage*

s. 36 (ed. Lagarde Rell. jur. eccl.): εἴ τις μεταλάβῃ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου καὶ λούσεται, ἐπικατάρατος ἔστω, *καθὼς εἶπεν ὁ κύριος.*

44 (Re 125). Augustin. c. advers. legis et proph. II 4 14: *sed apostolis, inquit, dominus noster interrogantibus de Iudaeorum prophetis quid sentiri deberet, qui de aduentu eius aliquid cecinisse in praeteritum putabantur, commotus talia eos etiam nunc sentire, respondit:* dimisistis uiuum qui ante uos est et de mortuis fabulamini. *quid mirum (quandoquidem hoc testimonium de scripturis nescio quibus apocryphis protulit), si de prophetis dei talia confinxerunt haeretici, qui easdem litteras non accipiunt?*

## AGRAPHA

### II

45 (Re L 25; Ro 76). Hieron. Comm. in Ez. 16, 52: *tale quid et illud euangelii sonat:* est confusio quae ducit ad mortem, et est confusio quae ducit ad uitam.

46 (Re L 42; Ro 80). Hom. Clem. 3 55: *τοῖς δὲ οἰομένοις ὅτι ὁ θεὸς πειράζει, ὡς αἱ γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη·* ὁ πονηρός ἐστιν ὁ πειράζων.

47 (Re L 19; Ro 75). Theod. Balsamo, Epist. de Rasaph. (Migne gr. 138, 1373): *τὸ εὐαγγελικὸν ῥῆμα τὸ λέγον·* παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.

48 (Re L 33; Ro 77). a) Dial. de recta fide I 13: ΜΕΓ. . . . . . *ὁ δὲ κύριος ἀγαθὸς ὢν λέγει·* ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. ΑΔ. . . . . . *ὧδὶ πέφηνε τοίνυν καὶ ἐν νόμῳ καὶ ἐν εὐαγγελίῳ εἶναι τὸ* ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. b) Vita S. Syncleticae § 63: *οὐ γὰρ ὑπακούουσι τοῦ σωτῆρος λέγοντος, ὡς· ὕπαγε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου καὶ οὕτως προσ-*

16 et in euangelio *al.*, et illud *Victorius* 19 *vgl. z. b. Gen. 22, 1*

*ἄγαγε τὸ δῶρόν σου (Mt. 5, 24). καὶ ἀλλαχοῦ* μὴ ἐπιδυέτω *φησὶν* ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.

49 (Re L 34; Ro 78). Hom. Clem. 19 2: *καὶ ἄλλοθι ἔφη (sc. ὁ διδάσκαλος)· ὁ δὲ τὸ κακὸν σπέρμα σπείρας ἐστὶν ὁ διάβολος (Mt. 13, 39) καὶ πάλιν·* μὴ δότε πρόφασιν τῷ πονηρῷ.

50 (Re L 36ª; Ro 79). Pseudocyprian. de aleator. 3: *monet dominus et dicit:* nolite contristare spiritum sanctum qui in uobis est, et nolite exstinguere lumen quod in uobis effulsit.

51 (Re L 49; Ro 81). Didasc. 2 3: *ὅτι λέγει κύριος·* ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

52 (Re L 9; Ro 74). Const. Ap. 4 3: *ἐπεὶ καὶ ὁ κύριος μακάριον εἶπεν εἶναι τὸν διδόντα ἤπερ τὸν λαμβάνοντα (Act. 20, 35). καὶ γὰρ εἴρηται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ·* οὐαὶ τοῖς ἔχουσιν καὶ ἐν ὑποκρίσει λαμβάνουσιν ἢ δυναμένοις βοηθεῖν ἑαυτοῖς καὶ λαμβάνειν παρ' ἑτέρων βουλομένοις· ἑκάτερος γὰρ ἀποδώσει λόγον κυρίῳ τῷ θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

---

53 (Re L 28 58; Ro 14 33). a) Const. Ap. 2 60: *πῶς δὲ οὐχὶ καὶ νῦν ἐρεῖ τῷ τοιούτῳ ὁ κύριος·* ἐδικαιώθη τὰ ἔθνη ὑπὲρ ὑμᾶς; b) Orig. in Jer. hom. 8 7: ἐδικαιώθη, *γάρ φησι,* Σόδομα ἐκ σοῦ.

54 (Ro 72). Epiph. Haer. 49 53: *πᾶσαι γὰρ αἱ θεῖαι*

13 ff. Didache 1 5: μακάριος ὁ διδοὺς κατὰ τὴν ἐντολήν· ἀθῷος γάρ ἐστιν. οὐαὶ τῷ λαμβάνοντι· εἰ μὲν γὰρ χρείαν ἔχων λαμβάνει τις, ἀθῷος ἔσται· ὁ δὲ μὴ χρείαν ἔχων δώσει δίκην, ἵνα τί ἔλαβε καὶ εἰς τί. Herm. Mand. 2 5 f.: οἱ οὖν λαμβάνοντες ἀποδώσουσιν λόγον τῷ θεῷ, διὰ τί ἔλαβον καὶ εἰς τί. οἱ μὲν γὰρ λαμβάνοντες θλιβόμενοι οὐ δικασθήσονται, οἱ δὲ ἐν ὑποκρίσει λαμβάνοντες τίσουσιν δίκην. ὁ οὖν διδοὺς ἀθῷός ἐστιν. 15 ff. *vgl. Didasc. 4 3, wo aber der mittelsatz fehlt, und Clem. Alex frgm. ex cat. Nic. in Mt. 5, 42* 15 οὐαὶ] + δὲ *Clem.* 17 f. ἑκάτερος— κρίσεως] ὁ γὰρ ἔχων καὶ δι' ὑπόκρισιν ἢ ἀργίαν λαμβάνων κατακριθήσεται *Clem.* 22 f. *dass Origenes Ezechiel citiert, beweist die Resch und Ropes entgangene parallele Orig. in Mt. comm. (lat.) 76:* dicit Ezechiel ad Jerusalem: iustificata est magis Sodoma ex te

*γραφαὶ τὴν αὐτοῦ πρὸς ⟨τὸν⟩ πατέρα γνησιότητα σημαίνουσιν.* ἐγέννησάς με, *φησί,* πάτερ, *καί· ἐγὼ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἥκω (Joh. 8, 42).*

55 (Re A 24; Ro 97). Ephraem Syr. Ev. conc. exp. s. 203 (ed. Mösinger) *quod autem turbatus est (Joh. 11, 33), consonat cum eo quod dixit: quamdiu uobiscum ero et uobiscum loquar (Mc. 9, 19 par.), et alio loco:* taedet me de generatione ista. probauerunt me *(ait)* decies, hi autem uicies et decies decies.

56 (Re L 35; Ro 18). Didache 1 6: *ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου δὲ εἴρηται·* ἱδρωσάτω ἡ ἐλεημοσύνη σου εἰς τὰς χεῖράς σου, μέχρις ἂν γνῷς τίνι δῷς.

57 (Re L 61; Ro 36). a) Clem. Alex. Strom. IV 26 171: *λαμψάτω γάρ σου τὰ ἔργα (Mt. 5, 16) καὶ* ἰδοὺ ἄνθρωπος, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ. *ἰδοὺ γὰρ ὁ θεὸς καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ (Jes. 62, 11)· θεὸν χρὴ μιμεῖσθαι, εἰς ὅσον δύναμις τῷ γνωστικῷ.* b) Tertull. de idol. 20: *sicut scriptum est:* ecce homo et facta eius.

58 (Re L 1; Ro 1). Didache 1 2: πάντα δὲ ὅσα ἐὰν θελήσῃς μὴ γίνεσθαί σοι, καὶ σὺ ἄλλῳ μὴ ποίει.

59 (Re A 25; Ro 55). Iren. I 20 2 = Epiph. Haer. 34 19: *ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ εἰρηκέναι* πολλάκις ἐπεθύμησα ἀκοῦσαι ἕνα τῶν λόγων τούτων, καὶ οὐκ ἔσχον τὸν ἐροῦντα. *ἐμφαίνοντός φασιν εἶναι διὰ τοῦ ἑνὸς τὸν ἀληθῶς ἕνα θεόν, ὃν οὐκ ἐγνώκεισαν.*

60 (Re L 13; Ro 7). Hom. Clem. 12 29: *καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ τῆς ἀληθείας προφήτης ἔφη·* τὰ ἀγαθὰ ἐλθεῖν δεῖ, μακάριος δὲ *(φησὶ)* δι' οὗ ἔρχεται· *ὁμοίως καί* τὰ κακὰ ἀνάγκη ἐλθεῖν, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται.

7 ὑμῶν ἀνέξομαι *wird hier ungenauer citiert, oder las man auch* ὑμῖν διαλέξομαι? 10ff. *vgl. Hermas mand. 2 4* 13ff. *Const. Ap. 2 14 u. ö.* 22 *l. aber* ἐπεθύμησαν *mit Westcott trotz lat.* dixerit 24 φασιν εἶναι *edd. nach lat.* dicunt esse: φασι δεῖν *mss.*

61 (Re L 64; Ro 39). Ephraem Syr. Ev. conc. exp. s. 165 (ed. Mösinger): ..... *Christus* ..... *consolatus est dicens:* ubi unus est, ibi et ego sum — *ne quisquam ex solitariis contristaretur, quia ipse est gaudium nostrum et ipse nobiscum est. et ubi duo sunt, ibi et ego ero — quia misericordia et gratia eius nobis obumbrat. et quando tres sumus, quasi in ecclesiam coimus.*

62 (Re L 59; Ro 34). Barn. 6 13: *λέγει δὲ κύριος·* ἰδοὺ ποιῶ τὰ ἔσχατα ὡς τὰ πρῶτα.

63 (Re L 47; Ro 25). Orig. in Matth. tom. 13 2: *καὶ Ἰησοῦς γοῦν φησιν·* διὰ τοὺς ἀσθενοῦντας ἠσθένουν καὶ διὰ τοὺς πεινῶντας ἐπείνων καὶ διὰ τοὺς διψῶντας ἐδίψων.

64 (Re A 41; Ro 60). vgl. Hebraeerev. frgm. 20 Apocrypha II s. 7.

65 (Re L 14; Ro 8). Const. Ap. 5 7: *λαβόντες ἐντολὴν παρ' αὐτοῦ κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ* μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη καὶ βαπτίσαι εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον *ἐπὶ αὐθεντίᾳ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων* (*ὅς ἐστιν αὐτοῦ πατήρ*) *καὶ μαρτυρίᾳ πνεύματος* (*ὅς ἐστι παράκλητος*).

66 (Re L 44; Ro 22). Hom. Clem. 2 17: *οὕτως δή, ὡς ὁ ἀληθὴς ἡμῖν προφήτης εἴρηκεν,* πρῶτον ψευδὲς δεῖ ἐλθεῖν εὐαγγέλιον ὑπὸ πλάνου τινός, καὶ εἶθ' οὕτως μετὰ καθαίρεσιν τοῦ ἁγίου τόπου εὐαγγέλιον ἀληθὲς κρύφα διαπεμφθῆναι εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἐσομένων αἱρέσεων· καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τῷ τέλει πάλιν πρῶτον ἀντίχριστον ἐλθεῖν δεῖ, καὶ τότε τὸν ὄντως Χριστὸν ἡμῶν Ἰησοῦν ἀναφανῆναι, καὶ μετὰ τοῦτο αἰωνίου φωτὸς ἀνατείλαντος πάντα τὰ τοῦ σκότους ἀφανῆ γενέσθαι.

67 (Re A 21[a]; Ro 52). vgl. Ebionitenev. frgm. 2 Apocrypha II s. 9.

10f. *l. aber vielleicht so:* καὶ Ἰησοῦς γοῦν φησιν διὰ τοὺς ἀσθενοῦντας· »ἠσθένουν« *(Mt. 25, 36)*, καὶ διὰ τοὺς πεινῶντας· »ἐπείνων« *(Mt. 25, 35)*, καὶ διὰ τοὺς διψῶντας· »ἐδίψων« *(Mt. 25, 35)*. 22 ὁ *om. al.* 22ff. *vgl. Barn. 15 5 u. s. w.* 28 τοῦτον *al.*

68 (Re L 53; Ro 29). a) Didache 1 5: *παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου καὶ μὴ ἀπαίτει·* πᾶσι γὰρ θέλει δίδοσθαι ὁ πατὴρ ἐκ τῶν ἰδίων χαρισμάτων. b) Hermas Mand. 2 4: *πᾶσιν δίδου·* πᾶσιν γὰρ ὁ θεὸς δίδοσθαι θέλει ἐκ τῶν ἰδίων δωρημάτων.

69 (Re L 2; Ro 2). I Clem. 13 2: *οὕτως γὰρ εἶπεν·* ἐλεᾶτε, ἵνα ἐλεηθῆτε, ἀφίετε ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν· ὡς ποιεῖτε, οὕτως ποιηθήσεται ὑμῖν· ὡς δίδοτε, οὕτως δοθήσεται ὑμῖν· ὡς κρίνετε, οὕτως κριθήσεσθε· ὡς χρηστεύεσθε, οὕτως χρηστευθήσεται ὑμῖν· ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἐν αὐτῷ μετρηθήσεται ὑμῖν.

70 (Re L 4; Ro 3). Orig. in Jer. hom. 14 5: *τὰ δὲ τέκνα τῆς σοφίας καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἀναγέγραπται·* καὶ ἀποστέλλει ἡ σοφία τὰ τέκνα αὐτῆς.

71 (Re A 28; Ro 57). II Clem. 4 5: *διὰ τοῦτο, ταῦτα ὑμῶν πρασσόντων, εἶπεν ὁ κύριος·* ἐὰν ἦτε μετ' ἐμοῦ συνηγμένοι ἐν τῷ κόλπῳ μου καὶ μὴ ποιῆτε τὰς ἐντολάς μου, ἀποβαλῶ ὑμᾶς καὶ ἐρῶ ὑμῖν· ὑπάγετε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ, ἐργάται ἀνομίας.

72 (Re L 7 46; Ro 5 24). a) II Clem. 8 5f.: *λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ·* εἰ τὸ μικρὸν οὐκ ἐτηρήσατε, τὸ μέγα τίς ὑμῖν δώσει; *λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν (Lc. 16, 10). ἄρα οὖν τοῦτο λέγει·* τηρήσατε τὴν σάρκα ἁγνὴν καὶ τὴν σφραγῖδα ἄσπιλον, ἵνα τὴν ζωὴν ἀπολάβωμεν. b) Iren. II 64 3: *et ideo dominus dicebat ingratis existentibus in eum:* si in modico fideles non fuistis, quod magnum est, quis dabit uobis?

73 (Re L 29; Ro 15). Macar. Aegypt. hom. 12 17: *λοιπὸν ὁ κύριος ἔλεγεν αὐτοῖς·* τί θαυμάζετε τὰ σημεῖα;

12ff. *l. aber vielleicht so:* τὰ δὲ τέκνα τῆς σοφίας καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἀναγέγραπται *(Lc. 7, 35)*, καὶ ἀποστέλλει ἡ σοφία τὰ τέκνα αὐτῆς *(Prov. 9, 3)* 13f. *der* ἀνεπίγραφος: ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. *vgl. TU NF I 3 43* 23f. *natürlich kommt nun nicht ein neues citat, sondern die exegese des vorhergehenden*

κληρονομίαν μεγάλην δίδωμι ὑμῖν ἣν οὐκ ἔχει ὁ κόσμος ὅλος.

74 (Re L 10; Ro 6). Barn. 7 11: οὕτω *(φησὶν)* οἱ θέλοντές με ἰδεῖν καὶ ἅψασθαί μου τῆς βασιλείας ὀφείλουσιν θλιβέντες καὶ παθόντες λαβεῖν με.

75 (Re L 16; Ro 9). Clem. Alex. Protr. 10 94: *ὅθεν ἡ γραφὴ εἰκότως εὐαγγελίζεται τοῖς πεπιστευκόσιν· οἱ δὲ ἅγιοι κυρίου κληρονομήσουσι τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. ποίαν, ὦ μακάριε, δόξαν; εἰπέ μοι·* ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν οὐδὲ οὖς ἤκουσεν οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη· καὶ χαρήσονται ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ τοῦ κυρίου αὐτῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

76 (Re L 32; Ro 17). Clem. Alex. Ecl. proph. 20: *ἄγει οὖν εἰς ἐλευθερίαν τὴν τοῦ πατρὸς συγκληρονόμους υἱοὺς καὶ φίλους. ἀδελφοί μου (γάρ φησιν ὁ κύριος) καὶ συγκληρονόμοι οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου (vgl. Mc. 3, 35 par.). μὴ καλέσητε οὖν ἑαυτοῖς πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς· δεσπόται γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν δὲ οὐρανοῖς ὁ πατήρ (vgl. Mt. 23, 9)*, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἔν τε οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

77 (Re L 40; Ro 21). Justin. (?) de resurr. 9: *βουλόμενος ἐπιδεῖξαι καὶ τοῦτο (καθὼς εἴρηκεν* ἐν οὐρανῷ τὴν κατοίκησιν ἡμῶν ὑπάρχειν), *ὅτι οὐκ ἀδύνατον καὶ σαρκὶ εἰς οὐρανὸν ἀνελθεῖν, ἀνελήφθη βλεπόντων αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς ἦν ἐν τῇ σαρκί.*

78 (Re L 45; Ro 23). Pseudoign. ad Magnes. 9 3: ὁ μὴ ἐργαζόμενος *γὰρ* μὴ ἐσθιέτω· ἐν ἱδρῶτι *γὰρ* τοῦ προσώπου σου φάγῃ τὸν ἄρτον σου *φασὶ τὰ λόγια.*

6 ff. *vgl. Const. Ap. 7 32; Ascens. Isaiae ed. Dillmann s. 82 c. 11. 34* 7 ff. *l. aber wohl so:* οἱ δὲ ἅγιοι κυρίου κληρονομήσουσι τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ (ποίαν, ὦ μακάριε, δόξαν; εἰπέ μοι. ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν οὐδὲ οὖς ἤκουσεν οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη I Cor. 2, 9) καὶ χαρήσονται ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ τοῦ κυρίου αὐτῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. *(vgl. Dan. 7, 18. 25 Mt. 6, 13)* 19 f. *natürlich ist dies zusatz des Clemens*

**79** (Re A 46; Ro 63). Hom. Clem. 13 14: καὶ γὰρ εἰ πάντα καλὰ διαπράξαιτό τις, μιᾷ τῇ πρὸς τὸ μοιχήσασθαι ἁμαρτίᾳ κολασθῆναι δεῖν *ὁ προφήτης ἔφη.*

**80** (Re L 18; Ro 10). I Clem. 46 2f.: *γέγραπται γάρ·* κολλᾶσθε τοῖς ἁγίοις, ὅτι οἱ κολλώμενοι αὐτοῖς ἁγιασθήσονται. *καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει· μετὰ ἀνδρὸς ἀθῴου ἀθῷος ἔσῃ, καὶ μετ' ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ, καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις (Ps. 17, 26f.).*

**81** Re L 23; Ro 12). Macar. Aegypt. hom. 37 init.: *μὴ ἀκούων τοῦ ἔνδον εἱλισσομένου ὄφεως συμβουλεύοντος τὰ πρὸς ἡδονήν, δι' ἧς γεννᾶται θυμὸς ὁ ἀδελφοκτόνος καὶ θνήσκει ψυχὴ ἡ τίκτουσα, ἀλλ' ἀκούων τοῦ κυρίου λέγοντος·* ἐπιμελεῖσθε πίστεως καὶ ἐλπίδος, δι' ὧν γεννᾶται ἡ φιλόθεος καὶ φιλάνθρωπος ἀγάπη ἡ τὴν αἰώνιον ζωὴν παρέχουσα.

**82** (Re L 37; Ro 19). Eph. 5 14: *διὸ λέγει·* ἔγειρε ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός.

**83** (Re L 38; Ro 20). Clem. Alex. Strom. I 8 41: οὗτοι οἱ τὰ κατάρτια κατασπῶντες καὶ μηθὲν ὑφαίνοντες, *φησὶν ἡ γραφή, ματαιοπονίαν ἐζηλωκότες, ἣν κυβείαν ἀνθρώπων ὁ ἀπόστολος ἐκάλεσεν καὶ πανουργίαν πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης (Eph. 4, 14) ἐπιτήδειον.*

**84** (Re L 65; Ro 40). a) Clem. Alex. Strom. I 19 94: εἶδες, *γάρ φησι,* τὸν ἀδελφόν σου, εἶδες τὸν θεόν σου. b) Tertull. de orat. 26: uidisti, *inquit,* fratrem, uidisti dominum tuum.

**85** (Re A 9; Ro 49). Athenag. Leg. 32: *πάλιν ἡμῖν λέγοντος τοῦ λόγου·* ἐάν τις διὰ τοῦτο ἐκ δευτέρου καταφιλήσῃ, ὅτι ἤρεσεν αὐτῷ· *καὶ ἐπιφέροντος·* οὕτως οὖν ἀκριβώσασθαι τὸ φίλημα (*μᾶλλον δὲ τὸ προσκύνημα*) δεῖ,

3 δεῖ *od.* δὴ *all.* 16ff. *vgl. Epiph. Haer. 42 p. 472* 22 ἀνθρώπων *Sylburg* ἀνθρωπίνην *Dindorf* αὐτὴν *L* 30 *nach* ἐπιφέροντος *nimmt Schwartz eine lücke an*

*ὡς εἴ που μικρὸν τῇ διανοίᾳ παραθολωθείη, ἔξω ἡμᾶς τῆς αἰωνίου τιθέντος ζωῆς.*

**86** (Re A 19; Ro 51). vgl. Aegypterev. test. I Apocrypha II S. 12.

**87** (Re A 23; Ro 54). vgl. Evangelium der Eva frgm. Apocrypha II S. 15.

**88** (Re A 55; Ro 66). Orig. in Joh. tom. 20 12: *εἴ τῳ δὲ φίλον παραδέξασθαι τὸ ἐν ταῖς Παύλου Πράξεσιν ἀναγεγραμμένον ὡς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος εἰρημένον·* ἄνωθεν μέλλω σταυροῦσθαι, *οὗτος .... παραδέχεται κτλ.*

---

## SECHS WEITERE LOGIA

### OXYRHYNCHVS-PAP. No. 654

**1** οὗτοι οἱ λόγοι οἱ [* * * * * * * * * οὓς ἐλά-]
λησεν Ἰῆς ὁ ζῶν κ[* * * * * * * * * * * * * *]
καὶ Θωμᾷ καὶ εἶπεν [* * * * * * * * ὅστις]
ἂν τῶν λόγων τούτ[ων ἀκούσῃ, θανάτου]
οὐ μὴ γεύσηται.

**2** [Λέγει Ἰῆς·]
μὴ παυσάσθω ὁ ζη[τῶν * * * * * * * *, ἕως ἂν]
εὕρῃ, καὶ ὅταν εὕρῃ [θαμβηθήσεται, καὶ θαμ-]

13 f. *gibt sich wie ein prolog zu den folgenden sprüchen; doch vgl. Wilamowitz GGA 1904 s. 663* 16 f. *vgl. Joh. 8, 51 f.* 19 ff. *vgl. Mc. 10, 24; Hebraeerev. frgm. 25 Apocrypha II s. 8. Thomasakten ed. Bonnet p. 243*

13 οὗτοι οἱ *Sw al. vgl. Lc. 24, 44 u. s. w.* οι τοιοι οι *pap.* οἱ[2] + θαυμάσιοι *G-H* + ἀληθινοὶ *Sw vgl. Apoc. 19, 9 u. s. w.* + τελευταῖοι *Wilamowitz* 14 κ[ύριος? *G-H* κ[αὶ ἀποθανὼν *G-H? Sw vgl. Apoc. 1, 18 weiterhin* [Φιλίππῳ] *od.* [Ματθίᾳ] *G-H* [τοῖς ι' μαθηταῖς] *Bartlet vgl. Joh 20, 26* [Ἰούδᾳ τῷ] *Lake vgl. Joh. 14, 22 syr cu* 15 [αὐτοῖς πᾶς] *G-H* αὐτῷ ὁ κύριος *Sw* 19 ζη[τῶν τὴν ζωὴν *u. s. w.*] *G-H* ζη[τῶν τὸν πατέρα *u. s. w.*] *Sw* 20 [θαμβείσθω *u. s. w.*] *Sw*

βηθεὶς βασιλεύσει κα[ὶ βασιλεύσας ἀναπα-]
ήσεται.

3 a) nach Grenfell-Hunt und Swete:

Λέγει Ἰ[η͞ς * * * * * * * τίνες]
οἱ ἕλκοντες ἡμᾶς [εἰς τὴν βασιλείαν, εἰ]
ἡ βασιλεία ἐν οὐρα[νῷ ἐστιν; * * * * * * * * *]
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρ[ανοῦ καὶ τῶν θηρίων ὅ-]
τι ὑπὸ τὴν γῆν ἐστ[ιν ἢ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ]
οἱ ἰχθύες τῆς θαλά[σσης, οὗτοι οἱ ἕλκον-]
τες ὑμᾶς, καὶ ἡ βασ[ιλεία τῶν οὐρανῶν]
ἐντὸς ὑμῶν [ἐ]στι [καὶ ὅστις ἂν ἑαυτὸν]
γνῷ, ταύτην εὑρή[σει * * * * * * * * * * *]
ἑαυτοὺς γνώσεσθε [καὶ εἰδήσετε ὅτι υἱοὶ]
ὑμεῖς
ἐστὲ τοῦ πατρὸς τοῦ τ̣ [* * * * * * * * * * * * * * *]
γνώσ⟨εσ⟩θε ἑαυτοὺς ἐν [* * * * * * * * * * * * * * *]
καὶ ὑμεῖς ἐστε ηπτο [* * * *]

b) nach Deissmann:

λέγει Ἰη͞ς· πῶς λέγουσιν]
οἱ ἕλκοντες ἡμᾶς [εἰς τὰ κριτήρια, ὅτι]
ἡ βασιλεία ἐν οὐρα[νῷ ἐστιν; μήτι δύναται]
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρ[ανοῦ ἐπιγινώσκειν,]
τί ὑπὸ τὴν γῆν ἐστ[ιν; καὶ τί ἐν τῷ οὐρανῷ]
οἱ ἰχθύες τῆς θαλά[σσης; οὕτως οἱ ἕλκον-]
τες ὑμᾶς. καὶ ἡ βασ[ιλεία ὅμως μέντοι]
ἐντὸς ὑμῶν [ἐ]στι[ν. καὶ ὃς ἐὰν τὰ ἐντὸς ὑμῶν]
γνῷ, ταύτην εὑρή[σει * * * * * * * * * * *]
ἑαυτοὺς γνώσεσθε [ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ υἱοί]
ἐστε ὑμεῖς τοῦ πατρὸς τοῦ τ[ελείου ἐν οὐρανῷ.]

10f. *vgl. Lc. 17, 21* 14 *vgl. Mt. 5, 48; Lc. 20, 36?*

1 βασιλεύση *pap.* 4 Ἰ[ησοῦς τίνες εἰσὶν] *Sw* 5 ὑμᾶς *Sw* [πρὸς τὴν βασιλείαν;] *Sw* 6 οὐρα[νῷ· οἱ δὲ ἐπὶ γῆς καὶ] *Sw* 7 οὐρ[ανοῦ καὶ πᾶν κτίσμα ὅ-] *Sw* 8 ἐστ[ιν καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ καὶ] *Sw* 12 εὑρή[σει. ἐὰν γὰρ ἀληθῶς] *Sw* 13 γνωσεσθαι *pap.* [υἱοὶ καὶ θυγατέρες] *Sw* 14 π[αντοκράτορος καὶ] *Sw* 15 ἐν[τὸς τῆς πόλεως ὄντας·] *Sw* 16 ἡ πτό[λις] *Sw*

γνώσ⟨εσ⟩θε ἑαυτοὺς ἐν[ώπιον τῶν ἀνθρώπων,]
καὶ ὑμεῖς ἐστε, ἣ πτο[εῖσθε].

4 a) nach Grenfell-Hunt und Swete:
[Λέγει Ἰης·]
οὐκ ἀποκνήσει ἄνθ[ρωπος ********]
ρων ἐπερωτῆσαι πα[************]
ρων περὶ τοῦ τόπου τῆ[ς ***********]
ὅτι
σετε πολλοὶ ἔσονται π[ρῶτοι ἔσχατοι καὶ]
οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ [***********]
σιν.

b) nach Deissmann:
[λέγει Ἰης·]
οὐκ ἀποκνήσει ἄνθ[ρωπος κληθεὶς σώφ-]
ρων ἐπερωτῆσαι πά[ντως ἕνα τῶν κλητό-]
ρων περὶ τοῦ τόπου τῆ[ς δοχῆς ποῦ ἀνακλιθή-]
σεται. ὅτι πολλοὶ ἔσονται π[ρῶτοι ἔσχατοι καὶ]
οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ [δόξαν εὑρήσου-]
σιν.

5 λέγει Ἰης· [πᾶν τὸ μὴ ἔμπροσ-]
θεν τῆς ὄψεώς σου καὶ [τὸ κεκρυμμένον]
ἀπὸ σοῦ ἀποκαλυφ⟨θ⟩ήσετ[αί σοι. οὐ γάρ ἐσ-]
τιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανε[ρὸν γενήσεται]
καὶ τεθαμμένον ὃ ο[ὐκ ἐγερθήσεται].

6 [Ἐξ]ετάζουσιν αὐτὸν ο[ἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ]
[λέ]γουσιν· πῶς νηστεύ[σομεν καὶ πῶς ***]

8 f. *vgl. Mc. 10, 31* 13 ff. *vgl. Mt. 10, 26 Lc. 8, 17* 24 *vgl. Joh. 21, 12* 25 ff. *vgl. Mt. 6, 1—18*

5 ἄνθ[ρωπος περὶ τῶν και-] *Sw* 6 επερωτησε *pap.* πα[ρ-ρησιαζόμενος, λη-] *Sw* 7 τῆ[ς βασιλείας εἰδή-] *G-H* τῆ[ς δόξης. ὑμεῖς δὲ σιωπή-] *Sw* 9 [ζωὴν αἰώνιον ἕξου-] *G-H* [ὀλίγοι εὑρήσου-] *Sw* 23 θεθαμμενον *pap.* 25 *bis* s. 20, 9 νηστεύ[σωμεν καὶ πῶς προσ][ευξώ]μεθα καὶ πῶς [ἐλεημοσύνην ποιήσωμεν; κ]αὶ τί παρατηρη[σώμεθα τῶν τοι][ούτω]ν; λέγει Ἰησοῦς· [βλέπετε μὴ τὸν μισ][θὸν ἀπολ]εῖτε. μὴ ποιεῖτ[ε μηδὲν εἰ μὴ][τὰ τ]ῆς ἀληθείας· ἂν [γὰρ ποιῆτε ταῦτα, γνώ][σεσθε μυστήριο]ν ἀποκεκρ[υμμένον. λέ][γω ὑμῖν· μα]κάρι[ός ἐστιν] ὃς ἂν *** *Sw*

[*****] μεθα καὶ πῶς [**************]
[****] αι τί παρατηρήσ[ομεν ********]
[*****]ν; Λέγει Ἰη̅ς̅· [************]
[*****] εἶται. μὴ ποιεῖτ[ε ***********]
[*****] ης ἀληθείας ἀν[*************]
[*********]ν ἀ[π]οκεκρ[***********]
[******μα]κάρι[ός] ἐστιν [************]
[*************]ω ἐστ[ι ************]
[**************]ιν [************]

## ANHANG

Ein neues Evangelienfragment, Oxyrhynchus-Pap. No 655.

a) [** ἀ]πὸ πρωὶ ἕ[ως ὀψὲ]
[μήτ]ε ἀφ' ἑσπ[έρας]
[ἕως π]ρωὶ μήτε [τῇ]
[τροφῇ ὑ]μῶν τί φά-
[γητε μήτε] τῇ στ[ο-]
[λῇ ὑμῶν] τί ἐνδύ-
[ση]σθε. [πολ]λῷ κρεί[σ-]
[σον]ές [ἐστε] τῶν [κρί-]
νων ἅτι[να α]ὐξά-
νει οὐδὲ ν[ήθ]ει·*
ἓν ἔχοντ[ες ἔ]νδ[υ-]
μα τί εν **** καὶ

b) ὑμεῖς; τίς ἂν προσθ⟨εί⟩η
ἐπὶ τὴν ἡλικίαν
ὑμῶν; αὐτὸ[ς δ]ώσει
ὑμῖν τὸ ἔνδυμα ὑ-
μῶν. λέγουσιν αὐ-
τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ·
πότε ἡμῖν ἐμφα-
νὴς ἔσει καὶ πότε
σε ὀψόμεθα; λέγει·
ὅταν ἐκδύσησθε καὶ
μὴ αἰσχυνθῆτε,
* * * *

* * * *

c) ἔλ[εγε· τὴν κλεῖδα]
τῆς [γνώσεως ἐ-]
κρύψ[ατε· αὐτοὶ οὐκ]
εἰσήλ[θατε, καὶ τοῖς]
εἰσερ[χομένοις οὐ]
κ ἀν[εῴξατε ****]

* * * *

a) 12ff. *vgl. Mt. 6, 25. 28 Lc. 12, 22. 27* b) 12ff. *vgl. Mt. 6, 27 Lc. 12, 25* 16ff. *vgl. Joh. 14, 19ff. 22* 21ff. *vgl. Aegypterev. frgm. 2 Apocrypha II s. 12f.* c) 25ff. *vgl. Mt. 23, 13.*

6 [**** τὸ μάν]να [τ]ὸ κεκρ[υμμένον] *Lake* vgl. Apoc. 2, 17

1 Das Muratorische Fragment und die monarchian
prologe zu den evangelien, herausgegeben von Lic.
Lietzmann. 16 S. 0.30 M.
2 Die drei ältesten Martyrologien, herausgegebe
Lic. Hans Lietzmann. 16 S. 0.40 M.
3 Apocrypha I: Reste des Petrusevangeliums, der I
apocalypse und des Kerygma Petri, herausgegebe
Lic. Dr. Erich Klostermann. 16 S. 0.30 M.
4 Ausgewählte Predigten I: Origenes Homilie X
den propheten Jeremias, herausgegeben von Li
Erich Klostermann. 16 S. 0.30 M.
5 Liturgische Texte I: Zur geschichte der oriental
taufe und messe im 2. und 4. jahrhundert, ausgewäh
Lic. Hans Lietzmann. 16 S. 0.30 M.
6 Die Didache, mit kritischem apparat herausgegebe
Lic. Hans Lietzmann. 16 S. 0.30 M.
7 Babylonisch-assyrische Texte, übersetzt von Pro
Carl Bezold I: Die schöpfungslegende. 20 S. 0.
8 Apocrypha II: Evangelien, herausgegeben von Lic
Erich Klostermann. 18 S. 0.40 M.
9 Ptolemaeus Brief an die Flora herausgegeben
Prof. D. Adolf Harnack. 10 S. 0.30 M.
10 Die Himmelfahrt des Mose, herausgegeben von
lic. Dr. Carl Clemen. 16 S. 0.30 M.
11 Apocrypha III: Agrapha, neue Oxyrhynchuslogia, he
gegeben von Lic. Dr. Erich Klostermann. 20 S. 0.

In aussicht genommen sind ferner u. a. folgende te
Dr. G. Mercati in Rom: Ein Psalm aus Origenes He
Prof. Dr. Carl Bezold in Heidelberg: babylonische
in deutscher übersetzung.
Prof. Dr. Albrecht Dieterich in Heidelberg: wichtige
aus gnostischen papyri, auswahl aus Hermes Trisme
und den Orphica.
Prof. Dr. Anton Elter in Bonn: die fragmente des Aris
Prof. Dr. Karl Hampe in Heidelberg: mittelalterl. Papstb
Lic. Hans Lietzmann in Bonn: eine reimpredigt Augu
texte zur neutestamentlichen textgeschichte, wichtige s
des N. T. mit kritischem apparat, texte aus alten litur
Prof. D. Johannes Meinhold und H. Lietzmann in Bonn
prophet Amos griechisch und hebräisch.
Prof. D. Friedrich Sieffert in Bonn: Confessio Augus
Marburger, Torgauer und Schwabacher artikel.

Bible. N.T.
Apocryphal books
Logis Jeson
1904

DEC 5- B. Williams
5100 S. Black St.

BS3970
.A2K6

Bible. N.T.
Apocryphal books
Logis Jeson
1904

DEC 5- B. Williams